

PRIMATUL LUI PETRU ȘI AL BISERICII ROMEI ÎN PRIMELE TREI SECOLE CREȘTINE

THE PRE-EMINENCE OF PETER AND THE ROMAN CHURCH IN THE FIRST THREE CHRISTIAN CENTURIES

Florentin CRIHĂLMEANU

Episcopia Greco-Catolică, Cluj-Napoca

„Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine,
așa și aceștia în Noi să fie una,
ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis.” (In 17,21)

Abstract

Our Lord Jesus Christ prayed for the unity of his Church, even in his final address, when the time of passions approached. This shows us how important this aspect was for the Apostles and, through them, for us today. Communion is a gift and a work of the Holy Spirit: the faithful are one because, in the Holy Spirit, they are in communion with the Son and, into Him, they share His communion with the Father. “ ‘Our Eucharist is with the Father and His Son, Jesus Christ’ (1 John, 1:3), as the communion of Christian is nothing but the manifestation, inside them, of the grace through which God imparts His communion with them, which is His eternal life.”

Key words: *communion, diversity, Christian, ecumenic dialogue, apostle*

Cuvinte cheie: *comuniune, diversitate, creștin, dialog ecumenic, apostol*

Introducere

Domnul nostru Isus Hristos s-a rugat pentru unitatea Bisericii sale, chiar și în cuvântarea de despărțire, atunci când se apropia ceasul pătimirii. Aceasta ne arată cât de important era acest aspect pentru apostoli și, prin ei, pentru noi astăzi. Comuniunea este un dar și o lucrare a Spiritului Sfânt: „Credincioșii sunt una deoarece, în Spiritul Sfânt, ei se află în comuniune cu Fiul și, în El, sunt părtași de comuniunea Lui cu Tatăl: «*Împărțășirea noastră este cu Tatăl și cu Fiul său Isus Hristos*» (1In 1,3), deoarece comuniunea creștinilor nu este altceva decât manifestarea în ei a harului prin care Dumnezeu îi face părtași de propria sa comuniune, care este viața sa veșnică”.³⁴

În cadrul forului suprem al ei, la Conciliul Vatican II, Biserica Catolică s-a angajat să acționeze concret și responsabil pentru unitatea creștinilor. Decretul *Unitatis redintegratio* (UR), despre promovarea refacerii unității între toți creștinii, precizează că unitatea voită de Hristos pentru Biserica Sa se realizează „prin predicarea fidelă a Evangheliei, prin administrarea sacramentelor și prin conducerea exercitată cu iubire de către apostoli și succesorii lor, adică episcopii avându-l în frunte pe succesorul lui Petru”. Decretul afirmă că această unitate constă „în mărturisirea aceleiași credințe, în celebrarea comună a cultului divin și în înțelegerea frățescă a familiei lui Dumnezeu”. Această unitate, care prin însăși natura sa cere o deplină comuniune vizibilă a tuturor creștinilor, este scopul ultim al mișcării ecumenice. Conciliul declară că această comuniune nu cere nicidecum sacrificarea bogatei diversități a spiritualității, disciplinei, riturilor liturgice și a elaborării adevărului revelat care s-au dezvoltat între creștini, în măsura în care această diversitate rămâne fidelă tradiției apostolice.³⁵

³⁴ Cf. *Ut unum sint* (în continuare UUS) 9.

³⁵ Cf. CPPUC, *Îndreptar* 20.

Întrebat de către un reprezentant al SIR (Agenția de informații religioase) care este punctul de plecare de la care s-a reluat dialogul ecumenic internațional, mons. Eleuterio Fortino, co-secretar al Comisiei Internaționale Mixte de Dialog Teologic între catolici și ortodocși (CIMDT – unul dintre înaltele foruri de dialog ecumenic internațional), citează realizările de până acum în domeniul dialogului: documentele comune asupra sacramentelor și unității Bisericii (publicate între 1980-1988), respectiv documentul de la Ravena, dar și anumite tensiuni oarecum inerente apărute în cadrul dialogului.³⁶ Actualmente problema cea mai arzătoare în cadrul dialogului pare a fi tocmai problema primatului. Cu ani în urmă deja, papa Ioan Paul al II-lea considera însă încurajator faptul că aceasta a devenit subiect de studiu teologico-istoric, precum și o temă esențială în dialogul ecumenic³⁷.

Documentul CIMDT, de la Ravena (2007) a abordat tema: „*Consecințele Ecleziologice și Canonice ale naturii sacramentale a Bisericii: comuniune eclezială, conciliaritate și autoritate*”, precizând că: „Primatul și conciliaritatea sunt interdependente. De aceea, primatul la diferite niveluri (local, regional și universal) ale vieții Bisericii trebuie văzut mereu în contextul conciliarității, după cum și conciliaritatea în contextul primatului”³⁸. În ordinea canonică afirmată de Biserica primară și recunoscută de către toți creștinii în perioada Bisericii una, Biserica Romei, având „întâietatea în domeniul carității” (Sf. Ignațiu de Antiohia), ocupa primul loc în ordinea canonică (*taxis*) și, ca urmare, episcopul Romei era primul (*protos*) între patriarhi³⁹. În finalul documentului se afirmă că „rolul episcopului Romei în comuniunea tuturor Bisericilor trebuie studiat mai profund” pentru a înțelege care ar putea fi astăzi funcția specifică a Episcopului „primului scaun” într-o ecleziologie a comuniunii și cum ar trebui înțeleasă și trăită învățătura Conciliilor Vatican I și II despre Primatul Universal în lumina experienței creștine din primul mileniu⁴⁰.

Recent, CIMDT s-a reunit în Cipru între 16 și 23 octombrie a.c. pentru a continua dezbateră începută în 2007 la Ravena, cu tema „*Rolul episcopului Romei în comuniunea Bisericii celui dintâi mileniu*”.

Acest articol încearcă să examineze primele noțiuni oferite în Sf. Scriptură referitoare la Simon Petru, rolul său în cadrul Colegiului Apostolic și rolul Bisericii Romei în primele trei secole creștine.

Vom aborda această vastă și mult controversată problemă prin prisma unor idei exprimate de către teologi catolici și ortodocși în cadrul unor studii premergătoare Întâlnirii de dialog din Cipru, fără a avea pretenția unor opinii universale acceptate de o parte sau de cealaltă. Articolul se limitează la a prezenta un cadru general biblic mai întâi și apoi câteva considerații privind problema primatului în primele trei secole creștine, perioada premergătoare primului Conciliu ecumenic de la Niceea (325).

Noul Testament

În cele patru Evanghelii prima propovăduire a lui Isus despre Împărăția lui Dumnezeu este urmată de chemarea primilor ucenici: Simon și Andrei, Iacob și Ioan (cf. Mt 4,18-22; Mc 1,16-20) sau Simon, Iacob și Ioan (cf. Lc 5,1-11) sau ucenicul iubit, Andrei și Simon, urmați de Filip și Natanael (cf. In 1,35-51).

Ucenicii vor alcătui, la timpul rânduit, grupul misionar al celor doisprezece apostoli în fruntea căruia se află Simon (chemat Petru) care va fi trimis să predice Evanghelia Împărăției celor douăsprezece seminții ale lui Israel pregătindu-le pentru a-L primi pe Mesia (cf. Mt 10,2-5; Mc 3,14-19; Lc 6,13-15). Apostolii, ca grup, primesc de la Hristos înviat atât mandatul, cât și

³⁶ Cf. SIR, *Speranza a Cipru*.

³⁷ Cf. UUS 89.

³⁸ Cf. *Documentul de la Ravena*, 23.

³⁹ *Ibidem*, 43, 40, 41.

⁴⁰ *Ibidem*, 45.

autoritatea de a predica Evanghelia ca mărturie pentru toate națiunile lumii (cf. Mt 28,16-20; Mc 16,14-18; Lc 24,44-49).

Isus le permite lui Simon Petru, Iacob și Ioan să participe la momente importante din activitatea Lui: învierea fiicei lui Iair (cf. Mc 5,37; Lc 8,51), schimbarea la față a Domnului (cf. Mt 17,1; Mc 9,2; Lc 9,21) și agonia din Grădina Ghetsemani (cf. Mt 26,37; Mc 14,37).

Într-adevăr Andrei, primul chemat, dintre apostoli, îl conduce la Isus pe fratele său Simon (cf. In 1,40-42), dar toate listele cuprinzând numele celor doisprezece (cf. Mt 10,2-5; Mc 3,14-19; Lc 6,13-16; Fapte 1,13) încep cu Simon, numit Petru, el este mereu primul (*protos* - Mt 10,2). Unele fragmente evanghelice par să atribuie lui Petru un rol deosebit și un minister particular. În numele întregului grup de apostoli, este cel dintâi care mărturisește credința în Isus ca fiind Mesia și „Fiul Dumnezeului celui viu” (cf. Mc 8,29; Lc 9,20; In 6,69). În Evanghelia de la Matei, după mărturia sa, Petru este chemat de către Isus „piatra” fundamentală a comunității noului popor al lui Dumnezeu (cf. Mt 16,19). Cu această ocazie Isus îi dă lui Simon un nume nou (*Kephas, Petros*) și îi face o promisiune aparte, conferindu-i un loc special (ca „piatră”) și un rol special („deținător al cheilor”), în construirea și conducerea Bisericii, care rămâne Biserica lui Hristos.

Pe de altă parte, mărturia de credință a lui Petru este împărtășită și de ceilalți discipoli (Mt 14,33), iar autoritatea de a lega și a dezlega este de asemenea amintită de către Isus cu referire la întregul grup al apostolilor (cf. Mt 18,18; In 20,21-23).

Adeseori pare că Petru reprezintă grupul apostolilor, fiind purtătorul lor de cuvânt, iar în Biserică locul său ca „piatră” (cf. Is 28,16; 51,1-2) și „deținător al cheilor” (cf. Is 22,22) este caracteristic doar lui.

O problema mult discutată este aceea a sensului cuvântului „piatră” din fragmentul Mt 16,16-19, o formulare fundamentală din punct de vedere cristologic și ecleziologic.⁴¹ Începând din sec. III, textul a început să fie întrebuițat și de către episcopii Romei pentru a susține autoritatea lor specială în Biserică.

Evangheliile îl prezintă pe Simon Petru nu doar având o poziție de conducere, dar și având slăbiciuni umane și chiar păcate: pe de-o parte, crede, pe de alta, are și dubii (cf. Mt 14,28-31); îl mărturisește pe Isus, dar, de asemenea, nu îl înțelege corect și este muștrat cu asprime (cf. Mt 16,23; 17,4); promite să-și dea viața pentru Isus, dar apoi ajunge la întreita renegare (cf. Mt 26). Cu toate acestea, Isus prevestește laolaltă lepădarea lui Petru, respectiv căința lui și misiunea spirituală unică și cu totul specială, conferită numai lui, de a-i întări pe frații săi întru apostolat (cf. Lc 22,31-33), refăcând, după înviere, coeziunea grupului apostolic risipit în timpul patimilor.

Simon Petru, pescarul, este investit de către Isus înviat ca și „păstor” al turmei Sale universale, datorită întreitului răspuns afirmativ la întrebarea pusă: „Mă iubești?” (In 21,15-17). De aceea, primatul lui Petru în grupul celor doisprezece și în Biserica apostolică este esențialmente legat de excelența sa mărturie de credință, de iubire și de slujire totală până la martiriu.

În Faptele Apostolilor, Simon Petru este descris ca ocupând poziția de conducere în viața și activitățile Bisericii din Ierusalim (cf. Fapte 1-12). Cu toate că era întotdeauna primul (*protos* – Fapte 1,13), Petru nu este niciodată singur, ci în comuniune cu ceilalți apostoli, cu prezbiterii și frații din Ierusalim. În jurul anului 40, Petru, Iacob și Ioan erau „coloanele” Bisericii apostolice din Ierusalim (cf. Gal 2,9). În 49 Petru și Iacob împreună cu Barnaba și Pavel erau împreună cu prezbiterii și frații din Ierusalim în centrul primului „Conciliu Apostolic” (cf. Fapte 15). Acesta reprezintă primul exemplu al felului în care Biserica abordează și apoi decide asupra unor probleme

⁴¹ Unii susțin că această expresie se referă la persoana lui Petru. Alții că se referă la mărturisirea de credință a lui Petru, sau chiar la Hristos însuși (cf. 1Cor 10,4). Actualmente există un larg consens exegetic asupra faptului că nu se poate separa persoana lui Petru de credința lui, nici Petru și credința lui de Hristos sau de ceilalți apostoli. O examinare atentă a exegezei patristice din Orient și Occident arată că „piatră” pe care este construită Biserica, poate avea patru înțelesuri diferite, legate între ele mai mult sau mai puțin explicit: 1) de cele mai multe ori aceasta este interpretată ca trimitând la credința în divinitatea lui Hristos, pe care Petru o mărturisește; 2) ca reprezentându-l pe Petru însuși; 3) ca fiind Hristos însuși; 4) ca desemnându-i pe apostoli împreună. Petru era considerat prezent în toți creștinii care mărturiseau credința lui și în particular în episcopii Bisericii apostolice.

importante privind disciplina și credința creștină în Biserica apostolică, într-o manieră conciliară (sinodală).

Revendicarea unei carisme apostolice speciale (misiunea către națiunile păgâne) și conștiința egalității între apostoli au însemnat pentru Pavel conștientizarea vocației sale, cât și nevoia de a păstra comuniunea, de a accepta autoritatea și de a-și armoniza învățătura și lucrarea cu cea a „stâlpilor” Bisericii din Ierusalim, în special a lui Petru, pe care întotdeauna îl numește *Kephas* – „piatra” Bisericii apostolice (cf. Gal 1,18; 2,9.11.14; 1Cor 1,12; 3,22; 9,5; 15,5).

Așa cum înțelegem din cartea Faptelor apostolilor mărturia Bisericii apostolice începe în jurul Ierusalimului și se termină la Roma. Treptat, Ierusalimul devine centrul persecuțiilor Bisericii în timpul regelui Irod Agripa, când Petru este aruncat în închisoare (în anul 42), iar Iacob este ucis (în anul 62). Petru și Pavel se vor îndrepta spre Roma care va deveni locul de exil și refugiu al grupului apostolic, ce trăia cu speranța reconstruirii noului Israel. Între 64-66, Petru și Pavel, noii „stâlpi” ai Bisericii Romane, au sigilat atât această schimbare, cât și această speranță cu sângele martiriului lor, pentru credința în Hristos și în iubirea Sa.

Perioada primelor trei secole creștine

Biserica Romei ia naștere înainte de sosirea apostolilor (cf. Rom 1,8), dar devine treptat locul mărturiei apostolice de fidelitate în credință și expresia desăvârșită a iubirii față de Hristos, o împletire a sfințeniei carismelor primului și ultimului dintre apostoli (Petru și Pavel), primul punând pe primul plan chemarea la unitate, iar celălalt deschiderea spre universalitate. Însemnătatea celor doi apostoli martiri pentru întreaga Biserică a fost pecetluită liturgic prin unica pomenire și celebrare a sfinților Petru și Pavel la 29 iunie. Această sărbătoare este atestată din anul 258 și este una din sărbătorile liturgice excepționale pe care Occidentul le-a oferit în dar Orientului creștin. Aceasta amintește tuturor creștinilor despre slujirea și mărturia pe care Biserica Romei și episcopul ei le-au adus, păstrând, prin acțiuni concrete, amintirea celor doi apostoli, ale căror relicve și morminte mențin vie prezența lor spirituală în acea biserică.

Ciprian era de părere că unitatea episcopală și cea a Bisericii era simbolizată de persoana lui Petru (cărui îi fusese conferit primatul) și de scaunul acestuia, dar că toți episcopii dețineau împreună această responsabilitate⁴². De aceea scaunul lui Petru se găsea în fiecare sediu episcopal, dar cu precădere în Roma. Cei care veneau la Roma veneau la „scaunul lui Petru, la Biserica primară, adevărata sursă a unității episcopale”⁴³.

Scriind Bisericii Romei, Sf. Ignațiu de Antiohia, se adresa ei ca fiind cea care „are întâietate în regiunea romanilor” și care de asemenea „are întâietatea în domeniul carității”⁴⁴. Această expresie, deși interpretată în diferite moduri, pare să indice că Roma avea o importanță recunoscută la nivel regional, un statut aparte, ce decurgea din vechimea ei precum și un rol de conducere aparte. De asemenea aceasta se detașa între celelalte Biserici prin două elemente esențiale ale creștinismului, și anume, credința și caritatea.

Sf. Irineu sublinia că Biserica Romei era un punct de referință sigur pentru învățătura apostolică. Era necesar ca fiecare Biserică să se înțeleagă (să fie în acord) cu această Biserică fondată de Petru și Pavel, „*propter potentiolem principalitatem*”, sintagmă care poate avea diferite înțelesuri, de exemplu „în virtutea originii sale impunătoare” sau „în virtutea mai marii ei autorități”⁴⁵.

Uneori episcopul Romei era în dezacord cu alți episcopi. Așa bunăoară, Anicet al Romei și Polycarp al Smirnei nu au reușit să cadă de acord asupra datei Paștilor (154), dar au păstrat comuniunea euharistică.

Către jumătatea secolului al III-lea a izbucnit un conflict semnificativ cu privire la necesitatea rebotezării persoanelor care fuseseră botezate de către eretici. Ciprian al Cartaginei și

⁴² Cyprianus, *De unitate ecclesiae*, 4-5.

⁴³ Cyprianus, *Ep.* 59,14,1.

⁴⁴ Ignatius, *Romani*, Salut.

⁴⁵ Irenaeus, *Adversus haereses*, 3,3,2.

episcopii Africii de Nord erau pentru necesitatea rebotezării în conformitate cu tradiția locală, în timp ce episcopul Ștefan al Romei, referindu-se la tradiția romană, susținea că nu este necesară rebotezarea⁴⁶. Comuniunea între cei doi a fost serios afectată, dar nu a fost întreruptă oficial. Chiar dacă relația lui Ciprian cu Ștefan devenise tensionată, numeroasele sinoade africane din acea perioadă, precum și corespondența frecventă dintre Ciprian și Ștefan, dar mai ales dintre Ciprian și Cornelius (predecesorul lui Ștefan), sunt expresia dorinței de a menține o intensă comuniune colegială⁴⁷.

Prevenit de către episcopii egipteni, preocupați de teologia trinitară a lui Dionis din Alexandria, Dinoisus al Romei (succesorul lui Sixtus al II-lea) scrie Bisericii din Alexandria o scrisoare dogmatică despre dreapta învățătură trinitară.

Primele secole arată astfel că uneori opiniile și deciziile episcopilor Romei erau puse în discuție de către alți episcopi, dar totodată arată și viața sinodală intensă a Bisericii primare.

Deci putem afirma că, deși în acele vremuri autoritatea episcopului Romei era uneori pusă în discuție, în principiu și în practică, încrederea în Biserica Romei ca punct de reper al dreptei credințe și recunoașterea rolului Romei de centru al unității ecleziale erau constante de-a lungul primelor trei secole. Aceste secole oferă o mărturie despre originea sinodalității, avându-l pe episcopul Romei în rolul de *primus*.

Câteva concluzii

În cel mai important „text petrin” din Noul Testament, Mt 16,16-19, cuvântul „piatră” este înțeles de către scriitorii bisericești creștini în unele cazuri ca simbolizând credința lui Petru, iar alteori ca simbolizând persoana lui. Uneori chiar ambele versiuni pot fi găsite în același autor. Ca urmare s-ar putea afirma că nu exista contradicție între cele două interpretări, deoarece – dacă Petru este „piatră” pe care Hristos fondează Biserica sa – aceasta este tocmai datorită credinței lui Petru.

Începând din secolul al II-lea în lumea creștină era acceptat atât în Orient, cât și în Occident faptul că scaunul petrin și episcopul Romei ocupau primul loc între scaunele episcopale ale Bisericii universale. Chiar dacă Ierusalimul, „mama tuturor Bisericilor”, avea onoarea de a fi locul în care Mântuitorul a murit și a înviat din morți, acestuia nu i s-a acordat niciodată primul loc din punct de vedere canonic sau organizatoric.

În primele izvoare este adeseori neclar (nelămurit) modul în care trebuie înțeleasă succesiunea lui Petru. Unii autori, ca de exemplu Ciprian, consideră că toți episcopii sunt într-o oarecare măsură succesori ai lui Petru. Totuși, în secolul II deja, Irineu îl privea pe episcopul Romei ca urmaș al lui Petru într-un sens specific și particular.

Foarte devreme (cf. 1Clemente), Biserica Romei arată o preocupare semnificativă pentru păstrarea integrității tezaurului credinței și a bunei rânduieli în biserici. Biserica Romei, binecuvântată și sfințită de sângele apostolilor Petru și Pavel, a fost recunoscută ca un punct de referință sigur pentru ortodoxia credinței (cf. Irineu).

Chiar dacă unitatea dintre Orient și Occident a fost uneori tulburată, episcopii din cele două zone erau deplin conștienți de apartenența lor la aceeași unică Biserică și de faptul că sunt succesori ai apostolilor în unicul minister episcopal. Colegialitatea episcopilor se exprima prin intensa viață sinodală a Bisericii la toate nivelurile – local, regional și universal. La nivel universal, episcopul Romei acționa în calitate de primat (*protos*) între capii sediilor principale. Numeroase instanțe de apel, comunități și episcopi, s-au adresat episcopului Romei cu scopul de a promova pacea și de a menține comuniunea Bisericii în spiritul credinței apostolice. Chiar divergențe evidente de înțelegere și interpretare nu au împiedicat Orientul și Occidentul să rămână în comuniune. Predomina un puternic sentiment de a fi o singură Biserică, precum și o puternică voință de a rămâne în comuniune, ca unică turmă cu un singur Păstor (cf. In 10,16).

⁴⁶ Cyprianus, *Ep.* 75,6,2.

⁴⁷ Cyprianus, *Ep.* 55,6,1-2.

Documentul UR sintetizează foarte bine această perioadă a istoriei Bisericii una, având același tezaur spiritual, în comuniune frățească a credinței și vieții sacerdotale și a sintoniei în dorința de a păstra comuniunea credinței și a iubirii dintre Bisericile surori.⁴⁸

Experiența Bisericii primelor secole ne arată că răspunsul la problema amenințării unității prin diversitate a depins într-o mare măsură de personalitățile timpului și circumstanțele istorice aferente, de aceea, a fost dificil să se rânduiască reguli stabile, universal valabile, atât în Orient cât și în Occident.

De aceea, episcopii catolici în comuniune sinodală atrag atenția asupra importanței modelului pe care îl oferă această primă perioadă de timp, a condițiilor în care s-au dezvoltat comunitățile din Orient și Occident ale Bisericii creștine.⁴⁹

De asemenea patriarhul Bartolomeu I, vorbind despre idealul unității, subliniază importanța darului spiritual al unității și invită la întoarcerea la rădăcinile Bisericii apostolice: „Frați și surori preaiubiți, unitatea la care aspirăm este un dar de sus pe care trebuie să-l căutăm mereu și cu răbdare; nu este ceva care să depindă doar de noi, ci un dar ce depinde mai întâi de judecata și de timpul (*kairos*) lui Dumnezeu. Darul sacru al unității cere însă și din partea noastră o convertire și o reorientare radicală, încitându-ne să ne întoarcem cu smerenie spre rădăcinile noastre comune din Biserica apostolică și la comuniunea sfinților, dar și a ne încredința și a ne supune Împărăției și autorității lui Dumnezeu.”⁵⁰

Această perspectivă își găsește corespondentul în învățătura Conciliului Vatican II, unde se afirmă că Biserica tinde spre idealul unității – chemare fundamentală imprimată ei de Domnul nostru Isus Hristos, fondatorul și capul său – și acționează astăzi în acest sens, „prin rugăciuni, cuvânt și faptă”. De aceea Biserica Catolică își îndeamnă credincioșii „să ia parte în mod activ la opera ecumenică”.⁵¹ Desigur, dialogul ecumenic la nivel teologic revine deopotrivă unor experți în acest domeniu.

Suntem cu toții convinși de faptul că unirea Bisericilor creștine nu se va realiza doar dialogând la o masă teologică, prin discuții mai mult sau mai puțin contradictorii, ci va fi timpul

⁴⁸ „Timp de multe secole, Bisericile din Orient și din Occident și-au urmat fiecare calea proprie, unite totuși în comuniunea frățească a credinței și a vieții sacramentale iar dacă apăreau între ele neînțelegeri în privința credinței sau a disciplinei, Scaunul Roman le reglementa, întrunind consensul tuturor. Conciliul amintește cu plăcere tuturor, printre alte fapte de mare importanță, că în Orient există Bisericile particulare sau locale înfloritoare, printre care primul loc îl dețin Bisericile patriarhale și dintre care multe se mândresc că au fost întemeiate chiar de către Apostoli. De aceea la Orientali a existat și există preocuparea și grija deosebită de a păstra, în comuniune de credință și de iubire, acele relații frățești care trebuie să domnească între Bisericile locale, ca între surori. Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că Bisericile din Orient au de la origine un tezaur din care Biserica Occidentului a luat multe elemente în liturgie, în tradiția spirituală și în domeniul juridic. (...) Moștenirea transmisă de Apostoli a fost primită în diferite forme și moduri și, încă de la începuturile Bisericii, a fost dezvoltată diferit, și datorită mentalităților și condițiilor de viață diferite. Toate acestea, pe lângă motivele externe, la care s-a adăugat lipsa de înțelegere reciprocă și de caritate, au oferit prilejuri de despărțire.” Cf. UR 14.

⁴⁹ „Sfântul Conciliu îndeamnă pe toți, dar mai ales pe aceia care își propun să lucreze pentru restabilirea doritei comuniuni depline între Bisericile Orientale și Biserica Catolică, să aibă în vedere cu grijă această condiție specială a nașterii și creșterii Bisericilor din Orient și natura relațiilor care existau între ele și Scaunul Roman înainte de despărțire, și să-și formeze o apreciere corectă asupra acestor lucruri. Respectarea acestei recomandări va contribui foarte mult la reușita dialogului pe care și-l propun.” Cf. *Ibidem*.

⁵⁰ Bartolomeu Ier, *L'unité...*

⁵¹ Primele roade ale dialogului sunt aprofundarea de către fiecare comunitate creștină a propriei învățături și o mai bună cunoaștere a doctrinei și vieții celorlalte, ceea ce poate duce la o reevaluare a propriei fidelități față de voința lui Cristos și eventuale reforme, vizând trăirea plenară a învățăturii Domnului. Alte roade deopotrivă de importante sunt rugăciunea comună și colaborarea în diferite acțiuni vizând binele comun. Căci, dacă lumea de astăzi are nevoie de mântuire și, deci, de lucrarea creștinilor, mărturia acestora este mai eficace atunci când este dată în spiritul unității. Iar dacă disensiunile accentuate de-a lungul timpului, divergențele doctrinare sau diferențele rituale nu permit diferitelor comunități creștine alte lucrări comune, angajarea întru susținerea valorilor credinței și a celor general umane este un loc de întâlnire și o ocazie ce poate favoriza o unitate mai profundă. Acești pași mărunți vor duce treptat la comuniunea eclezială, al cărei semn privilegiat este celebrarea euharistică unică. Cf. UR 4; CPPUC, *Îndreptar* 162.

potrivit, timpul de har, când prin lucrarea Spiritului Sfânt, Artizanul divin al unității în diversitate⁵², se va înfăptui comuniunea entităților ecleziale creștine (ierarhi, clerici și enoriași), cu deplina respectare a diversității specifice lor. Se poate spune că, în pofida dificultăților actuale, istoria ne învață că adeseori „unde există voință, există și o cale”. Sperăm că astăzi, cu o reînnoită dorință de a reface comuniunea dintre Occident și Orient, se va putea găsi o cale a comuniunii care să păstreze diversitatea, după modelul Bisericii creștine din primele trei secole.

„De aceea, vă îndemn, (...), să umblați cu vrednicie,
după chemarea cu care ați fost chemați,
cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă răbdare,
îngăduindu-vă unii pe alții în iubire,
silindu-vă să păziți **unitatea Spiritului, întru legătura păcii**” (Ef 4,1-3).

BIBLIOGRAFIE

1. Bartolomeu Ier, L'unité en tant que vocation, conversion et mission, *SOP. Service Orthodoxe de presse* n° 342/ novembre 2009
2. Commissione mista internazionale per il dialogo teologico tra la Chiesa Cattolica Romana e la Chiesa Ortodossa. Le conseguenze ecclesologiche e canoniche della natura sacramentale della Chiesa. Comunione ecclesiale, conciliarità e autorità, Ravenna, 13 ottobre 2007 (Documentul de la Ravena), http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/ch_orthodox_docs/rc_pc_chrstuni_doc_20071013_documento-ravenna_it.html
3. Consiliul Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor, *Îndreptar pentru aplicarea principiilor și normelor cu privire la ecumenism*, Iași, Presa Bună 2001
4. Cyprianus Carthagenensis, *Liber de unitate ecclesiae*, în J.P. Migne, *Patrologia Latina*, vol. IV, col. 493-520A, http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0200-0258,_Cyprianus_Carthagenensis,_Liber_de_Unitate_Ecclesiae,_MLT.pdf
5. Cyprianus Carthagenensis, *Epistolae*, în J.P. Migne, *Patrologia Latina*, vol. IV, col. 191-438C, http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0200-0258,_Cyprianus_Carthagenensis,_Epistolae,_MLT.pdf
6. Decret despre ecumenism *Unitatis Redintegratio, Conciliul Ecumenic Vatican II*, Arhiepiscopia Romano-Catolică, București 1999
7. Ignatius Antiochensis, *Epistolae Genuinae, Ad Romanos*, în J.P. Migne, *Patrologia Graeca*, vol. V, col. 685-696, http://www.veritatis-societas.org/103_Migne_gm/0030-0100,_Ignatius_Antiochensis,_Epistolae_Genuinae_%28MPG_005_0625_0728%29,_GM.pdf
8. Ioan Paul al II-lea, Scrisoarea enciclică *Ut unum sint* referitoare la angajarea ecumenică, <http://www.catholica.ro/documente/index3.asp?id=828>
9. Iraeneus, *Contra Haereses*, în J.P. Migne, *Patrologia Graeca*, vol. V, http://www.veritatis-societas.org/103_Migne_gm/0130-0202,_Iraeneus,_Contra_Haereses_Libri_Quinque_%28MPG_007a_0433_1118%29,_GM.pdf
10. SIR. Agenzia informazioni religiose (a cura di Maria Chiara Biagioni), *Speranza a Cipro. Cattolici e ortodossi, allo studio il ruolo del vescovo d Roma nella vita della Chiesa*, 12 ottobre 2009.

⁵² Principiul „unității în diversitate” a fost acceptat mai târziu la Conciliul din Constantinopol (879-880).